

Fotografia de família del 22 de març de 1918, en què apareixen els ministres del Govern d'Antoni Maura, entre els quals, Francesc Cambó.

D'Almirall a Mas, la mort del pacte de renúncies

Tots els intents del catalanisme polític de cercar un encaix amb Espanya han fracassat, bé perquè han trobat la resposta violenta d'un cop d'Estat, bé perquè el mateix catalanisme ha preferit un pacte de debilitats que no un conflicte polític. Ara, per primera vegada en un segle llarg de tradició pactista, no sembla possible cap de les dues respostes. És el xoc que sempre havia evitat Catalunya, però la societat civil catalana ha obligat la classe política a posar punt i final al pactisme basat en renúncies.

El fracàs del federalisme i el carlisme, dos projectes regionalistes espanyols característics del Sexenni Democràtic (1868-1874) és en la gènesi de l'aparició del catalanisme polític com a moviment nacionalista català, però també com a projecte de transformació de l'Estat espanyol. Perquè el país ha après una lliçó clara de les derrotes del 1640 i el 1714: no combatre Espanya intentant la separació, sinó mirar de conuiu-hi en les millors condicions. Aquell catalanisme incipient troba les seves primeres expressions en Valentí Almirall, que el 1885 dirigirà la redacció de la primera gran formulació política de relació amb l'Estat. La *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña* s'adreçava al rei Alfons XII i proposava una relació confederal amb la qual Catalunya pogués recuperar la seva personalitat, ja fos sota una república o sota una monarquia. Almirall avançava l'obertura de diversos fronts de combat polític per donar sortida als anhels nacionals de Catalunya, que volia caminar cap a la modernitat. En

la seva proposta ja s'intuïa el reclam d'un nou model d'Estat que trenqués amb la centralització i permetés un encaix de tall progressista de la realitat regional. El pacte d'Almirall no va obtenir resposta d'Alfons XII, però tampoc de les forces obreres i burgeses de Catalunya.

Poc després, d'altres il·lustres catalanistes com Domènech i Montaner van difondre a Madrid aquesta idea de regenerar l'Estat des del nacionalisme i el romanticisme, però aquest primer catalanisme, que anys després Francesc Cambó titllarà de "contemplatiu" quedarà en via morta i caldrà esperar a les eleccions al Congrés espanyol de l'any 1901 per "veure el primer gran intent del catalanisme polític de jugar la carta de la democràcia i de la modernització política, econòmica, social, institucional i cultural per tal de posar fi a amb un sistema profundament arcaic espanyol", explica l'historiador Josep Maria Solé i Sabaté, que afegeix que si bé la candidatura dels "Quatre presidents" aconseguirà representació a la cambra espanyola per dur a Madrid el plet català, "tampoc no se'n sortirà". Ara bé, serà el gen que permetrà la creació d'una nova formació política, la Lliga Regionalista, que proposarà "l'articulació d'una Espanya descentralitzada en la qual es pugui acomodar una Catalunya autònoma de veritat, que tingui com a horitzó preservar la unitat cultural catalana i que alhora es mantingui cohesionada a través d'una societat civil forta", expliquen els historiadors Agustí Colomines i Aurora Madaula a *Pàtria i progrés. La Mancomunitat de Catalunya 1914-1924* (Editorial Comanegra, 2014).

Camí de la Mancomunitat. Sigui com sigui, la Lliga, encapçalada per Enric Prat de la Riba, s'entesta a situar el catalanisme com la peça clau de la total renovació política d'Espanya, dissenyant un model regionalista de l'Estat que pugui ser acceptat pels partits hegemònics a Madrid, i a partir del 1907, la pressió del catalanisme recau no sols en la regeneració espanyola sinó també en la construcció d'una Catalunya moderna i autogovernada, aprofitant els efectes de la crisi colonial espanyola de 1898.

L'estratègia dona fruits i el 1914 l'Estat dona llum verd a la creació de la Mancomunitat de Catalunya, una federació de les quatre diputacions que obre la porta a la recuperació de la capacitat de gestió administrativa de les antigues Corts Catalanes. És una solució de compromís per a les aspiracions de la societat catalana, però en tot cas, una oportunitat de fer aflorar novament l'entitat política de Catalunya dins l'Estat espanyol. I fruit de la bona sintonia entre la Mancomunitat, governada per la Lliga Regionalista, i els conservadors espanyols d'Antoni Maura, el 1918 Francesc Cambó és nomenat ministre de Foment. La seva aspiració és ben modesta: un pla d'ajudes per a obres públiques i la cessió del control de les infraestructures a les Mancomunitats, de manera que Catalunya pugui tornar a arranjar carreteres deficientes, prolongar línies de ferrocarril i prendre decisions per vertebrar el territori. Cambó està convençut que obtindrà el suport majoritari dels polítics espanyols: "Els mesos de cordialitat, de treball en comú, de prova d'entusiasme que jo consagrava als problemes generals, m'havien donat dret a esperar un assentiment a aquella demanda", escrigué en les seves memòries. Però la negativa a descentralitzar competències no deixa marge als matisos:

"Amb gran sorpresa vaig veure que només els ministres militars, el general Marina i l'almirall Pidal, es mostraven conformes a la meua proposta. Maura va quedar consternat, ja que tampoc no preveia la resistència invencible que es presentava. Aleshores, veient que era inútil discutir, vaig tancar la cartera i vaig dir que un altre dia que estiguessin de millor humor tornaria sobre el tema", recull Cambó en les seves memòries.

La seva reflexió sobre aquest episodi és també clara: "Tot està igual, no serveixen de res els nostres esforços per salvar Espanya". [...] Tenim dret a continuar en el Govern Nacional per resoldre problemes administratius amb la certesa que no s'ha de donar, ara per ara, cap satisfacció a les aspiracions de Catalunya, o hem de tornar a casa, convertir l'excitació d'avui en un gran moviment patriòtic, procurant estar units tots, i plantejar a la vegada no el problema reduït d'una delegació de serveis, sinó el problema integral de l'autonomia de Catalunya?". I malgrat el despit, encara va acceptar el ministeri de Finances en el següent govern espanyol en nom de la genètica pactista del catalanisme. Poc després del cop d'Estat del general Primo de Rivera de setembre del 1923, anuncia que per resoldre el problema català ha decidit

El 27 de desembre de 1978, el rei Joan Carles sancionava la novena Constitució de l'Estat espanyol, aprovada en referèndum amb el 88,5% de suport i una participació del 67% dels electors.

El 30 de març de 2006 s'aprovava el nou Estatut de Catalunya impulsat per Pasqual Maragall, posteriorment retallat pel PSOE amb el suport de CiU.

posar fi a l'“exclusivismo malsano” de què gaudeix Catalunya, malgrat que la Mancomunitat està contemplada per la legislació espanyola, i el 29 de gener de 1924 destitueix el govern de la Mancomunitat. La Mancomunitat ha estat víctima dels problemes socials a l'Estat com a conseqüència del gran desajust que ha provocat la Primera Guerra Mundial i els seus efectes: uns abusos extraordinaris i uns conflictes de classe profunds que deixen en un segon nivell les reivindicacions de Catalunya a Madrid.

República i dictadura. L'any 1931, Francesc Macià acceptarà l'autonomia de Catalunya dins de la República integral espanyola, i en aquest període “és una altra vegada Catalunya qui arrossega Espanya cap a la modernitat”, i amb l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia el 1932 “es presentava una oportunitat molt clara perquè Catalunya tingués un govern interior dins del conjunt de l'Estat més enllà de la política internacional o dels mecanismes de defensa, un encaix que hauria satisfet les aspiracions del catalanisme polític de l'època”, explica Solé i Sabaté. Però una altra vegada, un cop d'Estat militar desfà la tradició democràtica. De fet, la Segona República ha intentat posar fi a una societat de privilegis, i

els privilegiats ho han fet impossible mobilitzant l'exèrcit, l'Església i els sectors benestants a una guerra.

A les darreries del franquisme, es configura un “organisme unitari que podia fer un trencament, l'Assemblea de Catalunya, però a nivell d'estat això era impossible, els antifranquistes no tenien prou força per aturar allò que finalment va ser un pacte de debilitats, de febles, entre franquistes i antifranquistes”, afegeix l'historiador Josep Maria Solé i Sabaté, que situa l'Estatut de 1979 com una nova oportunitat perduda d'encaix amb Espanya: “L'Estatut va ser inicialment molt ben rebut per la majoria de la població catalana, però l'intent de cop d'Estat del coronel Tejero canvia la visió de l'Estat de les autonomies, la lectura esbiaixada de la Constitució, i l'actitud constantment humiliant del peix al cove que ha de viure Catalunya tant amb el president Pujol, com després amb els governs tripartits, ens ha empès a la situació actual, en què ja no hi ha marge per al pacte. A partir d'ara, qualsevol acord o negociació serà de tu a tu, el pactisme circumstancial que ha caracteritzat el catalanisme polític està mort i enterat”, sentència Solé i Sabaté.

D'ençà de l'Estatut del 1979, el catalanisme polític ha continuat intentant aquest encaix amb Espanya, sense

tenir massa en compte, però, que “les dretes i les esquerres espanyoles estan d'acord amb un criteri, que Catalunya no és un subjecte polític sobirà, i que per tant, no mereix cap mena de consideració addicional per la seva llengua, cultura i història”, i que “el pactisme circumstancial del peix al cove de Jordi Pujol” ha estat vist per Madrid de la mateixa manera pel PSOE i el PP, “purament instrumental per construir majories” rebla Solé i Sabaté.

Vint-i-tres anys després de pactisme pujolista, el primer govern tripartit encapçalat per Pasqual Maragall aposta per un Estatut de tall federal per intentar, novament, encaixar a Espanya. La resposta de Madrid és a bastament coneguda i constata una altra vegada més la impossibilitat d'arribar a acords que suposin cedir un mil·límetre en la concepció unitària de l'Estat. El darrer capítol d'aquests intents fallits el protagonitza el mateix Artur Mas des de la presidència de la Generalitat, quan l'octubre del 2012 viatja a Madrid per demanar a Rajoy un pacte fiscal, amb la idea que un millor finançament aturarà una societat civil cada vegada més convençuda que el camí és la independència. Nou fracàs, i ara sí, canvi de rumb del catalanisme polític –tret d'ERC, que després dels dos governs tripartits ja s'havia instal·lat el 2010 en l'opció clarament independentista– cap al plantejament independentista.

Durant cent trenta anys, el catalanisme polític s'ha caracteritzat, amb més o menys intensitat, per ser “un moviment de protesta en contra de l'Estat centralista i dels intents de destruir la identitat catalana, identificada, sobretot, amb la llengua, la legislació particular i també amb el desenvolupament econòmic, però sense cap intenció de desvincular-se'n, de manera que el catalanisme ha compaginat el discurs nacionalista català amb la pràctica d'una política clarament regionalista”, conclouen els historiadors Agustí Colomines i Aurora Madaula. Ha estat així fins al 8 d'abril de 2014. El missatge que ha donat la majoria parlamentària espanyola és nítid: el catalanisme polític pactista ha mort.

Gemma Aguilera